

УДК 371.134

Оксана Марущак,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри технологічної
освіти, економіки і безпеки
життєдіяльності
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ З ДИЗАЙНУ КОСТЮМА

У статті розглянуто питання підготовки учителів технології під час їх навчання у педагогічному вищому навчальному закладі; особливості застосування проектної технології у професійній підготовці майбутніх учителів технологій з дизайну костюма. Особлива увага зосереджується на етапах проектування одягу.

Ключові слова: професійна підготовка вчителів, навчальний процес, дизайн костюма, проектна технологія, швейний виріб, етапи проектно-технологічної діяльності.

В статье рассмотрены вопросы подготовки учителей технологии во время их обучения в педагогическом вузе; особенности применения проектной технологии в профессиональной подготовке будущих учителей технологии по дизайну костюма. Особенное внимание сосредоточено на этапах проектирования одежды.

Ключевые слова: профессиональная подготовка учителей, учебный процесс, дизайн костюма, проектная технология, швейное изделие, этапы проектно-технологической деятельности.

The article deals with the issues, such as training of the teachers of technology while their studying at pedagogical higher educational establishments, special features of the usage of the design technology in training of future teachers of technology in costume design. Particular attention is focused on the stages of designing clothes.

Key words: professional training of teachers, process of studying, costume design, design technology, garments, the stages of design and technological activity.

Сучасний етап розвитку освітньої діяльності узгоджується з уявленнями про нові способи організації людської діяльності, що визначається поняттям «проектно-технологічний тип». Даний тип виступає провідним способом організації діяльності людини на етапі соціокультурного розвитку, співвідноситься з новими принципами її життєдіяльності. Проектно-технологічна діяльність учителя технологій сьогодні визначає його професіоналізм і рівень сформованості професійно-педагогічної культури. Підготовка майбутніх учителів технологій набуває важливого значення для вирішення завдань соціалізації підростаючого покоління, його підготовки до професійної діяльності в оновленому соціально-економічному середовищі та формування технологічної культури, в тому числі конструкторсько-проектувальної та проектно-художньої. Технологія як область наукових знань стає системним феноменом дійсності, що інтегрує знання про перетворювальну діяльність і спрямована на задоволення різноманітних потреб людей. У такому контексті проектно-художні знання й уміння є невід'ємним компонентом технологічної освіти, ініціюючи необхідність синтезування традиційно технологічних знань і умінь з художніми.

Синтез технологічних і художніх знань у навчанні майбутніх учителів технологій в педагогічних вишах наочно реалізується в художньому проектуванні (дизайні) з використанням різноманітних матеріалів (тканини, деревини, металу). Дизайн визначається як творча діяльність, що об'єднує досягнення різних областей людської діяльності – техніки, інженерного конструювання, технології, економіки, соціології, мистецтва. У спеціальній літературі немає однозначного трактування поняття «дизайн». Однак будь-який підхід відображає інтеграцію понять «краса» і «функціональність», їх адаптацію до конкретної технології і спрямованість на задоволення потреб людини. Таким чином, на сьогоднішній день найбільш розвинутий стан проектної діяльності характерний саме для дизайну і, як наслідок, прийоми, засоби і закономірності дизайну найбільш гармонійно відповідають проектній діяльності майбутніх учителів технологій.

Дослідженню проблеми професійної підготовки вчителя у вищих навчальних закладах присвячена значна кількість наукових праць з педагогіки та психології (О. Абдулліна, С. Архангельський, Є. Барбіна, Г. Васянович, С. Гончаренко, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Моляко, О. Пехота, В. Рибалка, В. Сластьонін, В. Семиченко, С. Сисоева, Л. Хомич, О. Цокур, О. Щербаков). Окремі питання використання методу проектів на уроках технологій відображено в дослідженнях О. Коберника, Г. Кондратюка, Н. Матяш, В. Сидоренка, В. Симоненка тощо. Теоретичні та методичні аспекти дизайн-освіти висвітлено у дослідженнях В. Іванова, Т. Костянко, Є. Лазарева, В. Сидоренка та ін. Здійснений науково-методичний аналіз досліджень з розглядуваної

проблеми засвідчив обмежене коло досліджень з питань теорії і методики навчання дизайну костюма майбутніх учителів технологій.

Метою статті є аналіз особливостей проектно-технологічної діяльності у професійній підготовці майбутніх учителів технологій з дизайну костюма в педагогічних вищих навчальних закладах.

Педагогічна система проектно-технологічного типу спрямована на організацію освітньої діяльності від вихідних цілей до реалізації проекту. Це сприяє формуванню мотивації до особистісно-значущого набуття знань і умінь, нового розуміння цінності знань, а також необхідності засвоєння способів їхнього придбання.

Сучасний тип культури проектно-технологічного типу відображає нову внутрішню основу змістовної сторони навчання, розвитку, виховання, що виражається в багатоманітності нових властивостей і відносин учасників освітнього процесу – суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Основним поняттям при цьому виступає «вчення», вміння вчитися в логіці формування умов щодо створення структури сучасної людської діяльності, яка характеризується новими формами, засобами, методами освітньої діяльності в контексті розвитку наступності діяльності проектно-технологічного типу.

Засобом формування проектно-технологічної культури виступає самостійна проектна діяльність, яка сприяє формуванню здатності до самоосвіти, творчості, що забезпечує «надситуативність», тобто розширення сфери самостійного пізнання. Із цих позицій, проектно-технологічний тип організації освітньої діяльності орієнтований на мобільність щодо змін у суспільстві адекватно до динаміки функціонування всіх соціальних інститутів суспільства.

Проектно-технологічна діяльність інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. Вона є альтернативною традиційному підходу до освіти, який ґрунтується головним чином на засвоєнні готових знань і їх відтворенні. Численними дослідженнями було підтверджено, що проектна діяльність виступає як важливий компонент системи продуктивної освіти і становить нетрадиційний спосіб організації освітніх процесів через активні способи дій, спрямованих на реалізацію особистісно-діяльнісного підходу. Оволодіння проектними методами дає змогу перейти на більш високий рівень особистої освіченості, виробляє вміння пов'язувати теорію з практичною діяльністю, розуміти значущість її застосування в конкретних умовах.

Визначаючи цінність положень, обґрунтованих вищеназваними науковцями, слід підкреслити, що застосування проектного підходу в різних галузях, зокрема проектуванні й виготовленні швейних виробів, має низку особливостей. Щоб проаналізувати їх характер, звернемося до поняття «проектування».

Проектування – це послідовні дії від поставленої проблеми до розробки рішення, яке задовольняє суспільні та індивідуальні потреби і виробничі можливості. Основний зміст проектування передбачає конструювання сукупності дій та засобів, що забезпечують розв'язок поставлених завдань і проблем, досягнення визначених цілей. Успішність проектування забезпечується за умови правильної логічної послідовності дотримання етапів виконання творчих проектів. В освітній галузі «Технології» метод проектів – це комплексний процес, який формує основи технологічної грамоти, культуру праці і спрямований на оволодіння учнями способами перетворення матеріалів, енергії, інформації технологіями їх обробки. Метод проектів спрямований на самостійну творчу роботу, яка виконується учнем або групою учнів під керівництвом (за допомогою) учителя.

Під час проектування учні набувають досвіду використання знань у вирішенні так званих некоректних завдань, коли немає готового відомого рішення. Відтак, є можливість проявити творчість, зокрема фантазувати, комбінувати й модернізувати відомі рішення для досягнення нового результату. Мета проектування – досягти інформаційної забезпеченості, технологічної вмілості, інтелектуальної та вольової підготовленості. Воно передбачає системне й послідовне моделювання тренувального розв'язання проблемних ситуацій, що потребують пошукових зусиль, спрямованих на дослідження оптимальних шляхів розробки проектів і оформлення письмового звіту практичного результату, їх обов'язковий публічний захист і аналіз підсумків.

Прагнення виконати творчий проект розвиває вміння аналізувати свої дії, здійснювати самоконтроль, сприяє успішному подоланню психологічних і пізнавальних перешкод. Учні вчаться захищати свій проект публічно, коректно реагувати на рецензію.

У найбільш розвинутих галузях промисловості, у тому числі й легкій, процес проектування виробів складається з трьох основних етапів: зародження ідеї, розробка проекту, виготовлення й випробування моделі. Створюючи проект виготовлення моделі швейного виробу, учні також дотримуються зазначених етапів, а саме проектують виріб від ідеї до його реалізації з урахуванням потреб, традицій, можливостей. Для того, щоб залучити учнів до виконання творчого проекту, вчитель сам повинен досконало володіти процесом проектування виробів, а вся система освіти повинна сприяти цьому. Саме готовність майбутніх учителів технологій до використання під час навчання дизайну костюма метода проектів, методологічною основою якого є комплексне застосування принципів проблемно-розвиваючого навчання та метода об'ємного синтезу технологічних знань до розробки трьохрівневої структури навчальних проектів, сприятиме формуванню відповідних умінь і навичок в учнів.

Розглядаючи поняття «одяг» і «костюм», слід відзначити, що вони

нерозривно пов'язані з таким поняттям як «мода». У костюмі мода проявляється досить яскраво, її коливання пов'язані з соціальними змінами, класовістю суспільства, новими досягненнями текстильного виробництва та багатьма іншими явищами. Основною причиною цього є розвиток способів виробництва масової продукції та удосконалення засобів комунікації. До модних змін найбільш схильні мобільні елементи костюма: фактура, колір, малюнок тканини, лінії та декор. Певний вид або тип одягу невпинно доповнювався новими елементами та аксесуарами, утворюючи костюм. Саме з одягу, як основного складового елемента, формується його історична довершеність – «костюм». Як елемент та продукт культури костюм входить у систему мистецтва і є мистецтвом костюма в межах декоративно-прикладного мистецтва та дизайну.

Розглядаючи одяг як систему, можна стверджувати, що вона знаходиться в постійному розвитку. Модні зміни в костюмі утворюють безперервний рух форми. Процес формоутворення костюма супроводжується певною пульсацією, народженням простої геометризованої конфігурації, накопиченням ознак, напруженням, вибухами і нарешті переходом у новий сталий стан.

Оскільки процеси виготовлення різноманітних виробів відрізняються, то й оформлення проектно-технологічної документації матиме свої відмінності. Проектування швейного виробу супроводжується перетворенням матеріалу, з якого він повинен бути виготовлений, у структурно-організований об'єкт – річ із необхідним комплексом властивостей. Результатом проектування є модель виробу та комплект документації, що визначає його будову і містить необхідні для виготовлення, контролю й експлуатації даного виробу відомості.

На швейному виробництві проект виробу створюють художники, дизайнери, модельєри, конструктори, конфекціонери, технологи, швачки, робітники-нормувальники, лекальники тощо. Вони ретельно вивчають вимоги до виробу: функціонально-експлуатаційні; психолого-фізіологічні; вимоги, які визначає зовнішнє середовище; конструктивні; технологічні; економічні; естетичні.

Під час практичних занять студент повинен провести таку роботу самостійно. У процесі проектування і виготовлення швейних виробів виникає низка проблем, що стосуються вибору об'єкту праці, аналізу технологічних операцій, оформлення технологічної документації готового виробу. Саме застосування проектно-технологічного підходу спрощує основні етапи оформлення комплексу документації до виготовлення швейного виробу.

Загалом, створення одягу, що задовольнятиме всім вимогам споживача, розмірам, формам його тіла, – складне і відповідальне завдання. У процесі масового або дрібносерійного виробництва одягу неможливо врахувати всі запити і смаки кожної людини. Тому

проектування супроводжується вивченням попиту споживачів шляхом анкетування, виставок, ярмарок тощо.

Розглянемо детальніше етапи проектно-технологічної діяльності, а саме: організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний та заключний.

Організаційно-підготовчий етап передбачає пошук і аналіз проблеми, вибір теми проекту, планування проектно-технологічної діяльності за етапами, збір, вивчення й обробку інформації з теми проекту. На виробництвах за реалізацією своєї продукції спостерігають представники підприємства. Отримана в результаті опитування інформація обов'язково враховується під час проектування нових моделей. Студенти можуть використовувати інформацію, отриману з газет, журналів, книжок, радіо, телебачення тощо. Першим етапом розробки творчого проекту швейного виробу є технічне завдання, в якому обґрунтовується призначення виробу, що проектується, висувуються вимоги до конструкції, до матеріалів. Наступним кроком є розробка технічної пропозиції, яку розпочинають з розгляду ескізів моделей-аналогів. На етапі розробки технічної пропозиції робота полягає у систематизації й узагальненні інформації про проєктований виріб, тобто того досвіду формотворення, який існує в практиці виготовлення аналогічних виробів. Аналіз форми виробу, його композиційне рішення здійснюється відповідно до призначення, будови, матеріалів, технології, тенденцій формотворення.

Наступним етапом проектно-технологічної діяльності є конструкторський етап (художньо-конструкторська пропозиція). На даному етапі передбачається пошук оптимального вирішення завдання проекту, а саме дослідження варіантів конструкції з урахуванням вимог дизайну, вибір технології виготовлення, економічну оцінку, екологічну експертизу; складання конструкторської та технологічної документації. Тут пропонується велика кількість рішень у вигляді ескізів, рисунків, ведеться пошук і відпрацювання форми виробу із застосуванням методу макетування з умовного матеріалу. Всі пропозиції детально аналізуються та обирається найкращий варіант для подальшої розробки з точним описом зовнішнього вигляду.

Третій етап (технологічний) передбачає складання плану практичної реалізації проекту; добір необхідних матеріалів, обладнання, засобів малої механізації, інструментів; виконання запланованих операцій; поточний контроль якості; внесення, за необхідності, змін у конструкцію та технологію виготовлення виробу.

Технологічний етап є найважчим етапом у проектуванні одягу. Робота на даному етапі полягає у виборі матеріалів на виріб, вивченні розмірних характеристик типової фігури, обґрунтуванні вибору припусків на вільне облягання, виконанні розрахунків і креслень основи конструкції виробу, здійсненні моделювання виробу. Після встановлення і погодження

робочих креслень моделі виготовляється дослідний зразок, призначений для художньо-конструкторського оцінювання нового виробу. Етап технологічної розробки передбачає також добір методів технологічної обробки складальних одиниць (вузлів) і всього виробу в цілому. Крім того, проектується елементи художнього оформлення з методикою і способами їх виконання, готується комплект лекал виробу, виконується експериментальна розкладка лекал із подальшою розробкою норм витрат матеріалів.

Четвертий етап проектування – заключний – полягає в оцінюванні якості та узагальненні результатів виконання проектування (виставка студентських виробів із супровідною документацією).

Під час виготовлення швейного виробу студенти знайомляться із сутністю основних стадій проектування одягу; встановлюють відмінності технічного завдання, технічної пропозиції, ескізного проекту тощо. Розробка проектно-технологічної документації передбачає закріплення знань студентів з проектування, конструювання одягу, засвоєння методики моделювання, удосконалення вмінь і навичок технологічної обробки окремих вузлів і виробу у цілому.

Творче завдання може виконуватися індивідуально, парами або мікрогрупами студентів. Кількість учасників виконання проекту залежно від його складності може варіюватися. Робота, що вимагає значних затрат часу, частково може бути виконана в домашніх умовах.

Захист творчих проектів може бути організований у вигляді показу моделей, виставок, ярмарок тощо. Така організація посилює комунікативні здібності студентів, їх уміння аргументовано представити свій проект, захистити його.

Мистецтво творення красивих виробів є частиною вітчизняної та світової художньої культури, яке увібрало в себе загальний досвід багатовікової індивідуальної та народної творчості, мудрості і таланту багатьох митців. А процес створення цих речей для багатьох поколінь дозволяє розкрити широкий простір для творчості та естетичного розвитку студентів, зробити їх життя гармонійним. У процесі виконання робіт студентам надається повна свобода в рамках загальної схеми проектування виробів, коли кожна дія вимагає аналізу і творчого осмислення. У процесі проектування створюються умови для інтелектуальної й емоційної активності студентів, розвитку їхніх творчих здібностей. Дизайнерське проектування костюма сприяє цілісному, гармонійному, інтелектуальному, естетичному, художньому та творчому розвитку особистості, завдяки комплексності впливу його естетичних, художніх, конструкторських і технологічних аспектів.

Визначено, що підготовка майбутнього вчителя технологій до застосування методу проектів під час навчання дизайну костюма учнів становить складний, багатоструктурний, упорядкований, цілісний, динамічний процес, компонентами якого є: психолого-педагогічний, естетико-

культурологічний, методичний, художньо-конструкторський спеціальний, науково-дослідна робота та художньо-конструкторська діяльність. Для успішної професійної діяльності вчителя технологій великого значення набуває проектна технологія, яка дає можливість повністю використувати свій потенціал. У процесі такої діяльності відбувається творчий розвиток особистості, найповніше виявляються індивідуальні особливості, формуються творчі вміння, навички, художнє мислення, просторове мислення, відчуття гармонії, гарного смаку тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коберник О. М. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні : [навчально-методичний посібник] / [О. М. Коберник, Г. В. Терещук] ; за заг. ред. О. М. Коберника. – Умань : СПД Жовтий, 2008. – 212 с.
2. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / [за ред. С. О. Сисоєвої]. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
3. Хоменко Л. М. Методика розробки творчого проекту з технології пошиття виробів / Л. М. Хоменко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 4. – С. 22–24.
4. Цина А. Проектно-технологічна діяльність учнів 8 класу на уроках трудового навчання / А. Цина // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. – № 11. – С. 21–25.